

8. Сорочинська В.Є. Цілісне становлення особистості майбутнього вчителя // Педагогіка і психологія. – 1999. - №3. – С.87-94.

Н.Ю.Дуднік

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

В статтє говорится о необходимости формирования у студентов навыков самоменеджмента для профессионального развития в педагогической деятельности.

In this article is spoken about necessity of formation of students skills to self-management for their professional development in the pedagogical sphere.

Проблема вдосконалення педагогічного професіоналізму учительських кадрів належить до числа тих проблем, які є актуальними сьогодні. Від професійної майстерності, ерудиції та рівня педагогічної культури вчителя залежить виховання молодого покоління. Сьогодні нашої незалежній Україні потрібний не тільки виконавець професійних функцій, але насамперед творчий вчитель, здатний уміло організувати життя та діяльність дитячого колективу, підготувати учнів до життя в нових економічних умовах [9,92].

Успішне вирішення цих та інших питань залежить від рівня професіоналізму вчителя, а професійний розвиток (компетентність) – це цілком прерогатива кожної конкретної людини.

У сучасному світі, який швидко змінюється, перевага надається не послідовній зміні посад в одній ієрархії, а зміні позицій в різних проектах. В цих умовах такі традиційні елементи процесу формування і розвитку професіоналізму, як вища освіта, посадове просунення, підвищення кваліфікації втрачають своє значення. Роботодавця більше цікавить результат, якого може досягти спеціаліст, а не його диплом. Тому виникає необхідність говорити не про кар'єру, а про трудовий шлях, професійну долю людини [7]. А вона може бути різною: щасливою, важкою, успішною, вона може скластися або ні.

„Що потрібно для того, щоб трудовий шлях був вдалим?“, - це питання рано чи пізно постає перед кожною людиною. На думку німецьких дослідників практичного менеджменту і ділової кар'єри Бербеля і Хайнца Швальбе, „щоб досягти успіху, потрібно вміти керувати собою“[6,4].

Взагалі необхідність вирішення проблеми управління вперше виникла в економіці, але згодом термін „менеджмент“ набув широкого вжитку й у сфері соціальних і політичних відносин. Це пояснюється тим, що менеджмент поширений скрізь, де має місце будь-яка діяльність [1,18]. Залежно від сфери дії, виділяються різні види менеджменту: загальний, або адміністративний, галузевий, організаційний, функціональний, підприємницький, кадровий тощо[1,19]. Останнім часом вчені виділяють ще один вид – педагогічний менеджмент.

Проблема організації педагогічного менеджменту вважається науковцями однією з пріоритетних, але в той же час мало дослідженою проблемою педагогічної науки. Великий внесок у її розв'язання зробили зарубіжні вчені Ф.Тейлор, Райс, вітчизняні вчені І.А.Зязюн, Л.В.Кондрашова, С.Д.Мартинів, В.Маслов, Г.М.Сагач, В.Шаркунова та інші.

Більшість науковців вважають, що менеджмент – це система планування, організації, мотивації та контролю, необхідна для визначення та досягнення цілей організації.

Педагогічний менеджмент, на думку Б.Дьяченка та Т.Сорочан, являє собою комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління освітнім процесом, який спрямований на підвищення його ефективності [9,93].

Необхідність виділення педагогічного менеджменту як окремої галузі загальної науки управління обумовлена професійними особливостями роботи вчителя. Адже кожний вчитель має декілька класів, паралелей, в яких навчаються дуже різні учні. Саме вчитель є керівником і організатором життя і діяльності школярів, він повинен готувати їх до життя в нових економічних умовах, бачити резерви, які закладені в них, допомагати їм оцінити себе, щоб зробити крок у своєму саморозвитку.

Але організовуючи життя школярів, вчитель повинен, перш за все, вміти правильно організувати власну діяльність. Для цього, на нашу думку, потрібно вміти управляти собою та виявляти свої сильні та слабкі сторони, раціонально використовувати час, мати чіткі цінності та цілі, вміти обробляти та використовувати інформацію, прагнути до саморозвитку, мати навички вирішувати проблеми та впливати на людей, вміти формувати колектив та запобігати конфліктам. На жаль, не всі вчителі мають перелічені вище професійно-особистісні якості, хоча саме вони свідчать про рівень професійної компетенції педагога. Підвищити рівень власного професіоналізму кожна людина може самостійно, завдяки самоменеджменту – складній роботі над собою, що потребує поступовості, систематичності, послідовності, самокритичності та самоконтролю.

Мета статті – розглянути зв'язок між здатністю студентів до самоуправління та їх професійним розвитком.

Самоменеджмент як новий напрямок дослідження виник наприкінці ХХ століття у сучасному менеджменті внаслідок його психологізації та соціологізації у відповідь на потреби суспільства більш повно використовувати та розвивати творчий потенціал робітників [6,19]. Дослідженням питань самоменеджменту займалися Л.Зайверт, М.Вудкок, Д.Френсіс, В.Андреев, Н.П.Лукашевич, В.В.Крижко, Є.М.Павлютенков та інші.

У зв'язку з тим, що проблема самоменеджменту лише нещодавно стала об'єктом наукових досліджень, ще не існує єдиного визначення цього складного поняття, і тому вона є актуальною.

Так, наприклад, Л.Зайверт (автор терміну „самоменеджмент“) визначає його як послідовне і цілеспрямоване використання випробуваних методів роботи в повсякденній практиці для оптимального використання свого часу [2].

Російський соціолог В.Оглоблін розуміє самоменеджмент як цілеспрямоване і послідовне використання практичних методів управління в повсякденній діяльності з

метою оптимізації використання своїх персональних ресурсів: інтелекту, волі, здібностей тощо [7].

М.Лукашевич дає самоменеджменту таке визначення: „послідовне і цілеспрямоване використання ефективних методів, прийомів та технологій самореалізації і саморозвитку свого творчого потенціалу” [6].

В.Крижко та Є.Павлютенков говорять про самоменеджмент як про систему визначених та саморегульованих заходів, які спрямовані на підвищення ефективності професійної діяльності і самовдосконалення особистісних якостей [4]. Цікавим є співставлення цього визначення з визначенням поняття „педагогічний розвиток”, яке дають ці ж автори: „професійний розвиток (в педагогічній діяльності) – це набуття педагогічними працівниками нового рівня компетенції, знань, умінь, навичок, які вони використовують у своїй професійній діяльності; процес формування у педагогічних працівників нових професійних навичок і знань” [4,283]. Аналіз цих двох визначень дозволяє зробити висновок, що само менеджмент є необхідною умовою професійного розвитку людини.

Проаналізувавши наведені визначення, можемо зробити висновок, що самоменеджмент - це поступова, систематична і послідовна робота, спрямована на самовдосконалення особистісних якостей, розвиток творчого потенціалу та підвищення ефективності професійної діяльності незалежно від віку та професійної спрямованості.

З метою з'ясування рівня значимості проблеми самоменеджменту для студентів вищої школи на базі Криворізького педагогічного університету було проведено дослідження на тему: „Самоменеджмент як засіб професійного розвитку особистості”. В дослідженні брали участь студенти I, III та V курсів.

Перш за все, слід зазначити, що переважна більшість студентів різних курсів не змогла відповісти на питання „Що таке самоменеджмент?”, тому в нашому дослідженні ми використовували термін „самоуправління”. Результати дослідження наведені нижче.

Порівняльний аналіз відповідей респондентів різних курсів свідчить, що більшість опитаних вважають свій рівень самоуправління скоріше високим, ніж низьким. При цьому студенти III курсу найбільш самокритичні. Всього 11% з них вважають свій рівень самоменеджменту високим, тоді кількість студентів V курсу, що дотримуються аналогічної думки, складає 44%. Низьким свій рівень самоуправління найбільш об'єктивно вважають студенти III курсу (11%).

Як ви оцінюєте свій рівень самоуправління?

	високий, %	скоріше високий, ніж низький, %	скоріше низький, ніж високий, %	низький, %	важко відповісти, %
I курс	21,6	63,3	10	0	6,6
III курс	11	58	0	11	22
V курс	44	42	6	0	8

Які з перелічених навичок самоуправління ви вважаєте найбільш важливими?

	Само- оцінка, %	Самопла- нування, %	Самоорга- нізація, %	Само- контроль, %	Самомо- тивація, %	інше, %
I курс	40	23	63,3	45	21	10
III курс	22	38	50	33	11	0
V курс	26	22	58	16	18	2

Одним з найбільш важливих питань є виявлення тих якостей, які відбивають здатність особистості до самоменеджменту. Безумовну першість займає самоорганізація (I курс – 63,3%, III курс – 50%, V курс – 58%). Заслужує уваги той факт, що для студентів старших курсів зменшується значущість самоконтролю (від 45% серед студентів I курсу до 16% серед студентів старших курсів).

Першокурсників більше турбує самооцінка(40%) і самотивація (21%). В той же час структуруванням персональних планів більше схильні займатися студенти III курсу (38%).

На якому етапі професійного розвитку, на Вашу думку, виникає необхідність в самоуправлінні?

	при виборі професії, %	при працевлаштуванні, %	в процесі посадового розвитку, %	при переході з однієї посади на іншу, %	в процесі підвищення кваліфікації, %	інше, %
I курс	45	15	28,3	5	12	10
III курс	22	16,5	22	5,7	0	5,7
V курс	24	24	40	6	16	6

Студенти-п'ятикурсники необхідність планування на всіх етапах розвитку кар'єри розуміють більше, ніж респонденти інших груп. Найбільш актуальним для представників V курсу є планування посадового розвитку (40%). При виборі професії планування найбільш значуще для студентів I курсу (45%). Ці результати говорять про необхідність впровадження спеціальних навчальних програм по само менеджменту у вищих навчальних закладах, починаючи з I курсу.

Необхідність отримання знань та навичок самоуправління в школі розуміють 50% респондентів серед першокурсників. До їх оцінки близькі представники V курсу (36%). Необхідність вивчення самоменеджменту у вищому навчальному закладі визнають опитані студенти всіх курсів (33%, 33%, 20% відповідно). В той же час справедливо виділяється необхідність самоосвіти (30%, 27%, 30% відповідно).

Де, на Ваш погляд, люди повинні отримувати знання і навички самоуправління перш за все?

	в школі, %	у виз, %	на роботі, %	самостійно, %	інше, %
I курс	50	33	20	30	5
III курс	5,7	33	16,5	27	11
V курс	36	20	20	30	20

Наведені данні свідчать про необхідність формування у студентів вищої школи твердих навичок самоменеджменту (самопізнання, самовизначення, самоорганізації, самоконтролю, самооцінки, саморозвитку тощо), що забезпечить успішне розв'язання більшості проблем керування собою, формування чітких особистісних цілей, раціонального використання свого часу, кваліфікованого опрацювання та використання інформації, щоб краще знати своїх учнів, бачити резерви, закладені в них, допомагати їм оцінювати себе для організації процесу їх самовиховання та самоосвіти [9,93].

В процесі розвитку у студентів почуття професійної гідності, відповідальності та компетентності у вирішенні професійних задач велику роль відіграє можливість активної участі у створенні програми свого професійного розвитку, прийнятті рішень, які стосуються власної освіти, організації навчального процесу та науково-дослідної діяльності. Разом з рішенням навчальних проблем майбутній фахівець повинен одержати можливість акцентувати власні зусилля на саморозвиток та самоствердження, вдосконалення професійних здібностей, становлення професійної самосвідомості [3,7].

Організація навчального процесу у вищій школі покликана сприяти постійному перетворенню особистісно-суспільних цілей у діючий внутрішній стимул професійного становлення студентів, закріплення та розвиток активної професійної позиції і творчого стилю діяльності [3,8].

У кожної людини є нереалізований потенціал. Безумовно, існують межі індивідуальних можливостей: вік, здоров'я, сімейна ситуація, освіта тощо. Але якщо людина спробує хоча б частково подолати ці обмеження, які заважають її розвитку, то можна переконатися, що багато з них лише здаються незборимими. Як казав В.Джеймс, „серед усіх створінь, які живуть на Землі, лише людина може змінити себе” [4,10].

Висновки. Таким чином, актуальною проблемою сьогодення є формування творчої та високо професійної особистості вчителя, який вміє керувати собою за будь-яких обставин. Це обумовлює необхідність формування у студентів вищої школи твердих навичок самоменеджменту.

Література

1. Завадський Й.С. Менеджмент: Management. – Т.1.- К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 543с.
2. Зайверт Л. Ваше время – в ваших руках: Пер. с нем. – М.: Экономика, 1991.
3. Кондрашова Л.В. Формування професійного „я” майбутніх педагогів засобами особистісно-зорієнтованого навчання в практиці вищої школи// Педагогіка вищої та середньої школи. – Кривий Ріг, 2000, - Вип2. – С.3 – 13.
4. Крющко В.В., Павлютенков Е.М. Психология в практике менеджера образования. – СПб.: КАРО, 2002. – 304с.
5. Латыпова М. Школьный менеджмент: модное слово или путь к совершенствованию?//Народное образование.- 2000. - №1. – С.76-83.
6. Лукашевич М.П. Теорія і практика самоменеджменту: Навч. посібник. –К.:МАУП,1999. – 360с.
7. Оглоблин В. Персональный менеджмент – основа успешной карьеры//Управление персоналом. - 2004- №14.
8. Основи економічної теорії: Посібник для студентів вищих навчальних закладів /В.О.Рибалкін, М.О.Хмелевський, Т.І.Біленко та ін. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2002.-352с.
9. Штельмах Г.Б., Поліщук О.Б. Принцип гуманізації та психологізації педагогічного менеджменту як основа

реалізації особистісно-орієнтованого навчання під час процесу професійної перепідготовки педагогічних кадрів// Педагогіка вищої та середньої школи. – Кривий Ріг, 2004, - Вип7. – С.92 – 96.

Н.О.Скрильник

ОРГАНІЗАЦІЯ САМООСВІТИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК АКТУАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

В статті розглядається проблема організації самоосвіти майбутнього вчителя іноземної мови як важливий показник педагогічної техніки і майстерства, а також як засіб підвищення кваліфікації спеціаліста.

The article is dedicated to the problem of self-education organization in a future teacher of foreign language as an important index of pedagogical technique and skill as well as means of a specialist's qualification improvement.

Мета даної роботи полягає в тому, щоб за результатами теоретичного аналізу психолого – педагогічної і методичної літератури визначити пріоритетні напрямки щодо дослідження проблеми організації самоосвіти майбутнього вчителя іноземної мови і довести її актуальність для сучасної педагогічної науки, а також окреслити коло питань для проведення подальших теоретичних і практичних досліджень.

Роль педагога у суспільстві є ключовою. Він не тільки сприяє розвитку особистості учня, а й фактично будує засади громадянського суспільства у повсякденній праці.

Національно-культурне відродження України та утвердження гуманізації освіти висувають до діяльності учителя якісно нові вимоги. Державна національна програма “Освіта” орієнтує сучасних педагогів на “формування навичок самоосвіти”, збагачення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

В останні роки все більшого розвитку досягає процес інформатизації суспільства, що призводить до пред'явлення підвищених вимог щодо якості праці спеціаліста, наявності